

LISINSKI LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
200 19/20
GODINA

**JEVGENIJ
KISIN**, glasovir

Subota, 16. studenoga 2019. u 19.30
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Kisin svira Beethovena

LUDWIG VAN BEETHOVEN

Osma sonata za glasovir u c-molu, op. 13, Patetična

Grave – Allegro di molto e con brio

Adagio cantabile

Rondo: Allegro

Varijacije i fuga u Es-duru, op. 35, Eroica

Introduzione col Basso del Tema – Tema – Variationen I-XV – Coda – Finale. Alla Fuga.

Allegro con brio – Andante con moto

* * *

17. sonata za glasovir u d-molu, op. 31, br. 2, Oluja

Largo – Allegro

Adagio

Allegretto

21. sonata za glasovir u C-duru, op. 53, Waldstein

Allegro con brio

Introduzione. Adagio molto

Rondo. Allegretto moderato – Prestissimo

Nakon koncerta s umjetnikom razgovara Branimir Pofuk.

Organizator i nakladnik:

Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog,
Zagreb, Trg Stjepana Radića 4

Za nakladnika: Dražen Sirišćević, ravnatelj

Producentica: Martina Vukšić

Urednica: Jelena Vuković

Autorica teksta: Gordana Krpan

Lektorica: Rosanda Tometić

Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ille

Tisak: Intergrafika TTŽ d.o.o., Zagreb

Naklada: 500 primjeraka

Cijena: 20 kuna

www.lisinski.hr

JEVGENIJ KISIN

Jevgenij Kisin jedan je od umjetnika čiji se koncerti očekuju s posebnim uzbuđenjem, ponajviše zbog iznimne muzikalnosti koja, združena s preciznom virtuožnošću, daje njegovim izvedbama nesvakidašnju dubinu i jedinstvenu umjetničku kvalitetu. Tražen u cijelom svijetu, Kisin surađuje s najutjecajnijim dirigentima međunarodne glazbene scene (Vladimir Aškenazi, Daniel Barenboim, sir Colin Davis, Valerij Gergijev, Christoph von Dohnányi, James Levine, Riccardo Muti, sir Simon Rattle, Mariss Jansons i mnogi drugi) te nastupa uz najuglednije svjetske orkestre.

Jevgenij Kisin, rođen u Moskvi 10. listopada 1971., već je kao dvogodišnjak svirao po sluhu i improvizirao na glasoviru, a sa šest godina upisao se u glazbenu školu za nadarenu djecu Gnjesin. Glasovir je učio kod Anne Pavlovne Kantor i ona je ostala njegova jedina mentorica tijekom cijelog školovanja. U dobi od deset godina bio je solist u Mozartovu *Koncertu za glasovir i orkestar KV 466*, a godinu dana poslije održao je solistički recital u Moskvi. Pozornost šire glazbene javnosti privukao je 1984., s nenavršenih 13 godina, kad je u Velikoj dvorani moskovskog Konzervatorija u jednoj večeri izveo oba glasovirska koncerta Frédéricica Chopina uz Moskovsku državnu filharmoniju pod ravnanjem Dmitrija Kitajenka. Koncert je sniman pa je sljedeće godine snimka objavljena za diskografsku kuću Melodija. Golem uspjeh toga izdanja potaknuo je snimanje još pet ploča sa „živim“ izvedbama u Moskvi u sljedeće dvije godine.

Kisin je izvan Rusije prvi put nastupio 1985., a prvu turneju po Japanu održao je 1986. U prosincu 1988. nastupio je na novogodišnjem koncertu Berlinske filharmonije pod ravnanjem maestra Karajana, uz izravni televizijski prijenos diljem svijeta. Na slavnom londonskom festivalu *BBC Proms* prvi je put nastupio 1990., a iste je godine prvi put nastupio i u Americi, izvodeći Chopinove koncerte uz Njujoršku filharmoniju i maestra Zubina Mehtu, te otvorio stotu koncertnu sezonu u Carnegie Hallu sjajnim recitalom (snimku je objavila diskografska kuća BMG Classics).

Godine 1997. Kisin je bio prvi glazbenik koji je održao glasovirski recital u stogodišnjoj povijesti londonskog Promsa, kad je u Royal Albert Hallu u njegovu muziciranju uživalo više od pet tisuća ljudi kojima je poklonio i niz virtuoznih dodataka. Njegova darežljivost s dodacima je poznata, pa je ušao i u *Guinnessovu knjigu rekorda* izvedbom dvanaest dodataka poslije koncerta u Milanu. Godine 2000. ponovno se upisao u povijest londonskog festivala kao prvi solist koji je nastupio na otvorenju *Promsa*.

Za svoje iznimno djelovanje Jevgenij Kisin dobio je niz nagrada i priznanja diljem svijeta, među kojima izdvajamo: Nagradu koncertne dvorane u Osaki za najbolju izvedbu godine 1986., Akademija Chigiana u Sieni proglasila ga je glazbenikom godine 1991., bio je poseban gost na dodjeli nagrade *Grammy* 1992. uz izravni televizijski prijenos koji je pratilo više od milijardu gledatelja, 1995. bio je najmlađi glazbenik proglašen instrumentalistom godine u Americi. Dvije godine poslije primio je prestižnu *Trijumfalnu nagradu* za izniman doprinos ruskoj kulturi, kao najmlađi dobitnik toga najvišeg odličja na području kulture u ruskoj povijesti. Glazbena škola Manhattan dodijelila mu je počasni doktorat, dobitnik je ugledne ruske Nagrade *Šostakovič* (2003.), kao i Nagrade *Herbert von Karajan* (Baden-Baden, 2005.), počasni je član Kraljevske glazbene akademije u Londonu te nositelj počasnog doktorata Sveučilišta u Hong Kongu i Sveučilišta u Jeruzalemu.

Dobitnik je i niza diskografskih nagrada, kao što su nizozemska nagrada *Edison Klassiek* te francuska *Diapason d'Or*. Njegova snimka glasovirskih skladbi Skrbabina, Medtnera i Stravinskog (RCA Red Seal) osvojila je nagradu *Grammy* u kategoriji najboljeg instrumentalnog solista 2006. godine. Četiri godine nakon toga osvojio je *Grammy* za najbolju solističku izvedbu uz orkestar, i to za snimku *Drugog i Trećeg glasovirskog koncerta* Sergeja Prokofjeva uz Orkestar Philharmonia i dirigenta Vladimira Aškenazija (EMI Classics). Godine 2017. objavio je dvostruku kompaktnu ploču s djelima Ludwiga van Beethovena za diskografsku kuću Deutsche Grammophon, koja sadrži izbor izvedbi najpoznatijih majstorovih glasovirskih djela ostvarenih na koncertima tijekom prethodnog desetljeća i izniman je dokument Kisinova umjetničkog puta.

Recitalom s Beethovenovim djelima Kisin se pridružuje proslavi 250. obljetnice rođenja bonnskog majstora. Početkom studenoga počeo je turneju koja će trajati do kraja veljače, a obuhvaća nastupe u nizu europskih gradova; uz Zagreb, to su Budimpešta, Beograd, Lucerne, Prag, Bologna, Milano, Rim, Beč, München, Leipzig, Lyon, Pariz, London i Ženeva. U svibnju sljedeće godine s istim programom gostovat će u SAD-u.

Nadahnut Kisinovim iznimnim talentom, Christopher Nupen snimio je 2000. dokumentarni film *Evgeny Kissin: The Gift of Music* (RCA Red Seal).

Godine 2018. Kisin je objavio autobiografiju naslovljenu *Memoirs and Reflections*. Bavi se i skladanjem, njegov *Gudački kvartet* (2016.) snimio je Kvartet Kopelman za diskografsku kuću Nimbus Records.

Ludwig van Beethoven (1770. – 1827.), skladatelj čiji 250. obljetnicu rođenja slavimo sljedeće godine, bio je istinski genij koji je radikalno preobrazio sve glazbene vrste kojima se bavio i uspostavio umjetnička načela duboko utkana u razvoj europske kulture. Vjerovao je u humanističko poslanje umjetnosti, u glazbu kao vrhunski iskaz ljudske kreativnosti, koja je sposobna uzvisiti duh do plemenitog i božanskog. Svoj je opus stvarao vođen uzvišenim ciljevima, što je u konačnici dovelo do novih sadržaja, dimenzija, značenja, dramatskih tenzija i psiholoških efekata same glazbe. Bio je snažna osobnost, izrazito kritičan prema strogim društvenim konvencijama svojega vremena, zagovornik umjetničkog individualizma, slobode mišljenja i izražavanja. Osobnost i individualnu auru cijenio je više od rodoslovlja i takvim je stavom uvelike pridonio društvenom usponu umjetnika. Iako se priklanjao stvaralaštvu *Mannheimске škole* i stilski ga svrstavamo u razdoblje tzv. Bečke klasičke, bio je donositelj novih ideja na kojima počiva estetika i svjetonazor glazbenog romantizma, ideja koje su bitno utjecale na preobrazbu europskoga kulturnog života na prijelomu 18. i 19. stoljeća.

Beethovenovo podrijetlo bilo je skromno. Rođen je u Bonnu u glazbeničkoj obitelji (djed mu je bio dvorski dirigent, a otac pjevač) koja se često borila s materijalnom oskudicom. Prvu je poduku dobio od oca koji ga je rano podvrgnuo strogoj glazbenoj naobrazbi s namjerom da od njega stvori čudo od djeteta. Iako je Ludwig brzo napredovao, očeve ambicije nisu ostvarene. *Ne već s osam godina počeo je javno nastupati kao pijanist, a s 11 godina zarađivao je za život kao čembalist, dvorski orguljaš, a poslije i kao violist u orkestru.* Glazbu je nastavio učiti kod dvorskog orguljaša Christiana Gottloba Neefea. Majčina smrt odgodila je planirani odlazak u Beč pa je u austrijsku prijestolnicu stigao tek godinu dana poslije Mozartove smrti, 1792. Ondje postaje učenikom Josepha Haydna, Johanna Georga Albrechtsbergera i Antonija Salierija. Ugled je isprva stekao kao pijanist poznat po iznimnoj vještini oblikovanja briljantnih glasovirskih improvizacija. Prva je djela objavio nakon dvije godine intenzivnog učenja, a tijekom iduća tri i pol desetljeća stvorio je opus goleme umjetničke i kreativne snage. Beethoven je prvi poznati glazbenik u povijesti europske glazbe koji se održao na tržištu kao slobodni umjetnik bez trajnog zaposlenja. Djela koja je skladao izvođena su na temelju plaćenih narudžbi, a od 1808. primao je slobodnu, ali neredovitu potporu trojice bečkih aristokrata (nadvojvode Rudolfa te knezova Kinskog i Lobkowitza).

Bio je ponajprije instrumentalni skladatelj čiji je interes posebno usmjeren prema nekoliko glazbenih vrsta, kao što su simfonije, gudački kvarteti, koncerti, sonate za glasovir i violinu te sonate za glasovir. Skladao je oko 200 djela, no vrijednost toga opusa mjerena umjetničkim dosezima i utjecajem koji je ostvario na kasnije naraštaje mnogo je veća od broja djela.

Skladanje je za Beethovena bio dugotrajan i naporan proces. Stvarao je teško, glazbene misli oblikovao dugo, a formu postupno dotjerivao, o čemu svjedoče njegove brojne skice i rukopisi. Sve je bilo usmjereno što vjernijem oblikovanju vlastitih ideja, potpuno nesputanih naslijeđenim oblicima artikulacije glazbene građe, a istovremeno nadahnutih dubokim poznavanjem glasa, glazbala i instrumentacije. Beethovenova je glazba puna kontrasta, borbe, unutarnjih previranja, herojstva. Odras je bogatog i složenog skladateljeva emotivnog života, njegove unutarnje borbe i teških razdoblja izazvanih ponajprije postupnim, ali nepovratnim gubitkom sluha. Godine 1801. pisao je prijatelju, dr. Wegeleru: „Provodim bijedan život. Već dvije godine izbjegavam društvo jer ne mogu reći ljudima: gluhi sam. Da mi je bar zvanje drugačije. Ali za ovo moje, to je strašno... Da bih ti prikazao tu čudnu gluhoću, znaj da se u kazalištu moram smjestiti sasvim blizu orkestra ako želim razumjeti pjevače. Pomaknem li se malo dalje, ne čujem visoke tonove instrumenata i glasova. Čudno je da ima ljudi koji, razgovarajući sa mnom, nikad to nisu primijetili. No budući da sam veoma rastresen, vjerojatno sve tomu pripisuju. Kad se govori tiho, jedva čujem, ali ni viku ne mogu podnijeti. Često sam proklinjao svoj život. Bude li moguće, prkosit ću sudbini; ali ima trenutaka kad se osjećam najbjednijim stvorenjem Božjim...”

Kriza je kulminirala početkom listopada 1802. U Heiligenstadtu, kupališnom mjestu u kojem se liječio, sastavio je poznatu Heiligenstadtsku oporuku, upućenu braći, Karlu i Johannu. Beethoven među inim piše: „Oh, vi ljudi koji me smatrate neprijateljskim, čudljivim ili mizantropskim, kakvu mi nepravdu činite! Vi ne znate tajne razloge tome što se vama tako pričinja. Moje srce i moja svijest bili su od djetinjstva prožeti nježnim osjećajem dobrote; bio sam uvijek spreman vršiti čak velika djela, ali pomislite samo, da me je unatrag šest godina spopalo neizlječivo stanje, koje je pogoršano zbog nerazumnih liječnika. Bio sam iz godine u godinu varan nadom da će se ono popraviti, a naposljetku sam prisiljen na spoznaju o trajnoj nevolji čije je liječenje možda nemoguće. Rođen s vatrenim i živahnim temperamentalom, sklon čak rasonodama društva, morao sam se rano od njega odijeliti i samotno provoditi život. Ako sam se kadšto htio izdići iznad svega toga, o kako sam kruto bio odbačen natrag zbog tužnog iskustva s mojim slabim sluhom. Nisam mogao ljudima reći: govorite glasnije, vičite, jer ja sam gluhi. Kako bih mogao priznati slabost onog osjetila koje bi kod mene moralo biti na savršenijem stupnju nego kod drugih ljudi, osjetila što sam ga nekoć imao u najvećem savršenstvu, u savršenstvu kakvo malo njih iz moje struke imaju ili su ga imali – oh, ja to ne mogu. Oprostite stoga ako me vidite da se povlačim onda kad bih vam se tako rado pridružio. Moja me nesreća dvostruko boli, jer sam pogrešno shvaćen. Za mene ne postoji rasonoda u društvu ljudi, fini razgovori, međusobna povjerenja. Moram živjeti kao kakav prognanik; ako se približim kojem društvu, prožme me vruća bojazan. Bojim se izvrgnuti se opasnosti da se opazi moje stanje... Kakva li poniženja ako je netko stajao uz mene i izdaleka čuo frulu, a ja nisam ništa čuo, ili ako je netko čuo pjevanja pastira, a ja također nisam ništa čuo. Takvi su me događaji dovodili do očajja i malo je nedostajalo da sam dokrajčim svoj život. Samo ona, umjetnost, ona me je odvratila od toga. Činilo mi se nemoguće ostaviti ovaj svijet prije nego što sam izvršio sve ono za što se smatram pozvanim – i tako sam životario tim bijednim životom, s tim osjetljivim tijelom koje bilo kakva promjena može iz najboljeg stanja prebaciti u najgore. Strpljivost – jedino to – nju moram sada izabrati za svoju voditeljicu, i to sam učinio...” (citat preuzet iz knjige *Ludwig van Beethoven – njegov život i stvaranje*, austrijskog biografa i romanopisca Josefa Augusta Luxa, koju je objavila Suvremena biblioteka u Zagrebu 1944.)

Djela s večerašnjeg rasporeda nastajala su od 1798. do 1804. godine, dakle upravo u vrijeme velike skladateljeve krize. Godine 1802., kad je napisao Heiligenstadtsku oporuku, dovršio je Varijacije *Eroica* i 17. sonatu poznatu pod nazivom *Oluja*, *Patetičnu sonatu* skladao je 1798., a *Waldstein sonatu* 1804. Bilo je to vrijeme nastanka *Sonata za glasovir i violinu* op. 30 i op. 47, oratorija *Krist na Maslinskoj gori* te *Druge i Treće simfonije (Eroice)*.

Beethovenove 32 glasovirske sonate, koje je napisao od 1795. do 1822. godine, čine jednu od najvažnijih i najutjecajnijih skladateljskih cjelina u cjelokupnoj povijesti glazbe. Hans von Bülow nazvao ih je „Novim zavjetom“ pijanističke literature, pri čemu „Stari zavjet“ čini Bachova zbirka *Dobro ugođeni klavir*. Bio je to prvi veliki glasovirski ciklus namijenjen izvedbama u koncertnim dvoranama te na neki način čini most između salonskih i koncertnih izvedbi. Prvi pijanist koji ih je integralno izveo kao koncertni ciklus bio je upravo Hans von Bülow. Već površnim pogledom na sonate može se utvrditi da Beethoven uvijek počinje od individualne glazbene zamisli, da zanemaruje norme i konvencije te svaku sonatu oblikuje kao jedinstveno umjetničko djelo nepredvidive forme i sadržaja. Posebno iznenađuje raspon njegova pijanističkog izričaja – od introvertiranog, intimnog, do gotovo simfonijskog, i to ponekad unutar jedne sonate. Ta su djela odraz Beethovenova duhovnog i skladateljskog rasta i razvoja, u njima se zrcali prijelom stoljeća i dviju velikih glazbenih epoha. Među njima su neka od najpoznatijih djela cjelokupne pijanističke literature: *Patetična sonata*, *Mjesečeva sonata*, *Waldstein*, *Appassionata*, *Hammerklavier* te posljednja, op. 111.

Osmu sonatu za glasovir u c-molu, op. 13, poznatu pod nazivom **Patetična**, Beethoven je skladao u dobi od nepunih 28 godina. Bila je to njegova prva glasovirska sonata koja je stekla kulturni status. Objavljena je 1799., a izdavač joj je, dirnut tragičnom zvukovnošću, nadjenao naziv *Grande sonate pathétique*, koji je skladatelj prihvatio. Javne izvedbe i prodaja partiture bitno su

pridonijeli Beethovenovoj afirmaciji u Beču. Sonatu je skladatelj posvetio prijatelju i meceni, velikom ljubitelju glazbe, princu Karlu von Lichnowskom. Sonata ima iznimnu unutarnju tenziju i jedan je od primjera Beethovenova istraživanja dramatskog potencijala c-mola, tonaliteta koji je upotrijebio u ukupno tri glasovirske sonate (uz *Patetičnu*, to su *Peta sonata* i posljednja, op. 111), čiji je punu zvukovnost ostvario u glasovitoj *Petoj simfoniji* (*Sudbinskoj*). Kao mogući uzor u stvaranju *Patetične sonate* često se navodi Mozartova glasovirska sonata KV 457, budući da je skladana u istom tonalitetu, trostavačna je, s prekrasnim pjevnim središnjim stavkom.

Patetična sonata počinje polaganim, meditativnim uvodom, svojevrsnim pitanjem koje najavljuje dvojbu i tenziju prisutnu u gotovo frenetičnom pokretu sonatnog stavka, čija se napetost razrješava tek u završnoj *codi*. Za razliku od prvog, drugi stavak počiva na umirujućoj, melankoličnoj melodiji jedinstvene ljepote, kojoj su podređeni ostali glazbeni parametri. Buran završni rondo nadsvođen je blagom melankolijom koja pridonosi njegovoj otmjenosti i eleganciji. Postići taj suspregnuto strastven dramatski naboj vjerojatno je najteža zadaća za interpreta.

Carl Czerny, jedan od Beethovenovih učenika, navodi da je Beethoven nakon što je skladao 15 glasovirskih sonata (zaključno s opusom 28), rekao svojem prijatelju Wenzelu Krumpholtzu: „Od sada ću krenuti novim putem...“ Tu najavu novog, Czerny povezuje ponajprije s tri glasovirske sonate op. 31 iz 1802. godine, među kojima je najdojmljivija središnja, **17. sonata za glasovir u d-molu**, nazvana **Oluja**. U kasnijoj podjeli Beethovenova stvaralaštva na tri razdoblja, upravo se opus 31 našao na početku novog, srednjeg doba, obilježenog snažnom individualnošću zrelog majstora. Naslov sonate veže se uz izvješće Beethovenova prvog biografa Antona Schindlera koji tvrdi da mu je skladatelj na upit o načinu interpretacije toga djela, rekao da mora pročitati Shakespeareovu dramu *Oluja*. U literaturi se navodi i mogućnost da je naslov *Oluja* (njemački *Der Sturm*) asocijacija na pastora Christoph Christiana Sturma koji je autor knjižice *Razmišljanja o Božjim djelima u prirodi*, koju je Beethoven posjedovao i ispunio mnogim opaskama. Često u svojem opusu nižu djela kontrastnih ugođaja (kao što je dramatična *Peta* i pastoralna *Šesta simfonija* ili razigrana *Osma* prije opsežne *Devete*), Beethoven je slično načelo primijenio i u opusu 31, omeđivši *Oluju* nježnom *16. sonatom* (op. 31 br. 1) i elegantnom *18.* (op. 31 br. 3). *Oluju* je skladao u d-molu – tonalitetu koji je rabio rijetko (među glasovirskim sonatama samo taj put) i koji bi izabrao za iznimno djelo, kakvo je primjerice *Deveta simfonija*. *Oluja* je najdramatičnija Beethovenova sonata do tada, s mnoštvom kontrastnih tempa i motiva te s radikalnim promjenama raspoloženja. Polaganim početkom i motivima različitih ugođaja u prvom stavku pomalo nalikuje na *Patetičnu*, no ti uvodni kontrasti u sonati op. 31 br. 2 snažno su proželi cijelo djelo i povezali stavke u nedjeljivu dramatsku cjelinu. Osim na području strukture stavaka, tonalitetnog plana i motivičkog razvoja, Beethoven eksperimentira i na području samog zvuka. Sva tri stavka te sonate, baš kao i njezine prethodnice (op. 31 br. 1) završavaju tiho, bez uobičajene akordičke kadence, što stvara dojam neprekinutog tijeka glazbe i međusobnog povezivanja stavaka. Posebno je efektan kraj trećega stavka, u kojem elokventna, hipnotička tema (za koju pijanisti kažu da ju je teže izvesti nego što se čini) jednostavno nestaje u eteru. Beethoven neprestano propituje zvukovne mogućnosti glasovira, rabeći njegovu izražajnost u širokom rasponu od recitativnosti do gotovo orkestralne zvučnosti. I pedal koristi nekonvencionalno, često ga držeći ispod različitih harmonija, čime zamagljuje zvučnu sliku. Sonata je nastala u doba velike skladateljeve emotivne krize uzrokovane uznapredovalom gluhoćom, ali valja imati na umu da u isto vrijeme sklada energičnu i radosnu *Drugu simfoniju*, pretačući u glazbu raznovrsna stanja tankočutne umjetničke duše.

Waldstein sonata u C-duru, op. 53, redom nastanka 21., jedna je od skladateljski i glazbeno najsloženijih, interpretativno najzahtjevnijih i u javnosti najpoznatijih Beethovenovih sonata. Dovršena je godine 1804., na samom početku tzv. herojskog desetljeća (1803. – 1812.) – razdoblja u kojem je Beethoven ostvario mnoga grandiozna djela nove zvučne kvalitete.

Sonata je nazvana po nositelju posvete, skladateljevu prijatelju i meceni, grofu Ferdinandu Ernstu Gabrielu von Waldsteinu, koji je Beethovenov talent otkrio još u Bonnu i pomogao

mu da dođe u Beč i počne učiti kod Haydna. Zauzvrat, Beethoven mu je posvetio vizionarsko djelo koje i danas, više od dvjesto godina poslije nastanka, jednakom snagom i intenzitetom zaokuplja maštu interpretâ.

Kažu da se za života Beethoven više brinuo o svojim skicama nego o dovršenim djelima, pa ne iznenađuje što su mnoge skice sačuvane. Jedna takva zbirka, pravi laboratorij novih ideja, čuva se pod nazivom *Landsberg 6*, prema skupljaču koji je skice sabrao i pohranio nakon skladateljeve smrti. Zbirka sadrži majstorove zapise od kasne 1802. do sredine 1804. godine, odnosno nekoliko stotina skica i zapisa na 192 stranice. Tu su notirane ideje za *Petu* i *Šestu simfoniju*, *Trostuki koncert* i operu *Fidelio*. No najviše skica odnosi se na *Treću simfoniju* (*Eroicu*) i *Waldstein sonatu*. Cijeli zapis svjedoči o dugom procesu razvoja prvotne zamisli, o složenom misaonom radu te povrh svega o eksperimentiranju s motivičkim radom, tematskim razvojem i samim zvukom. Zanimljivo je da je Beethoven opsežan središnji stavak *Waldstein sonate* poslije dobronamjerne kritike prijatelja (kako to navodi njegov učenik Ferdinand Ries) zamijenio novim, kraćim stavkom, a izvorni je stavak objavljen pa se danas izvodi kao samostalno djelo (*Andante favori*).

Beethovenov je glasovirski opus povezan s razvojem samoga glazbala, jer upravo potkraj 18. i početkom 19. stoljeća, zahvaljujući tehnološkim inovacijama, glazbala s tipkama bilježe golem napredak. Završeno je razdoblje prevlasti čembala, klavikordi se usavršavaju i razvijaju se *hammerklaviri* većeg opsega klavijature i volumena zvuka. Godine 1803. Beethoven je dobio novo glazbalo pariškog majstora Sébastiena Érarda. Iako je poslije prednost dao bečkim graditeljima (Steinu i Walteru), Érardovo glazbalo nadahnulo ga je novim mogućnostima, koje se ogledaju i u *Waldstein sonati* – u uporabi pedala, rasponu djela koje prvi put prelazi pet oktava, briljantnim figuracijama i pasažama te ukupnoj zvukovnosti skladbe. Vođen vizionarskim idejama, Beethoven je stvorio prvi glasovirski opus u povijesti koji odgovara zahtjevima suvremenoga glasovira. Upravo *Waldstein sonatom* počinje povijest glasovirske glazbe namijenjene virtuoizima koji će je izvoditi u većim koncertnim dvoranama i pred brojnijom publikom. U tu je sonatu Beethoven unio niz skladateljskih postupaka i efekata koji su se do tada rabili samo u glasovirskim koncertima, čime ju je učinio izrazito dramatičnom i briljantnom. Sva tri stavka *Waldstein sonate* počinju tiho, ali donose neočekivan raspon dramatičke i emotivnosti. Na francuskom govornom području poznata je kao *L'Aurore* (Zora), pri čemu se njezini stavci povezuju s različitim dobima dana – prvi donosi bučan i uzburan dnevni ritam, drugi noćni mir, a treći podsjeća na zoru novoga dana. Beethoven nikad nije javno svirao *Waldstein sonatu*, ali su je izvodili njegovi učenici Carl Czerny, Dorothea von Ertmann i Ferdinand Ries. Glasoviti pijanisti kasnijeg naraštaja – Franz Liszt i Clara Schumann – učinili su je neizostavnim dijelom pijanističkog repertoara.

Godine 1802. Beethoven je pisao svojem leipziškom izdavaču (Breitkopf & Härtel): „Skladao sam varijacije u potpuno novom stilu. Tema je tretirana na drugačiji način...“ Riječ je o **Varijacijama i fugi u Es-duru, op. 35**, poznatim pod nazivom **Varijacije Eroica**. Naime, tema koju je Beethoven upotrijebio bila mu je jedna od omiljenih i prvi se put njome koristi u finalu baleta *Prometejeva stvorenja*, zatim u sedmoj od 12 glasovirskih kontradanca te poslije u finalu *Treće simfonije, Eroice*. Neočekivano, skladba ne počinje glavnom temom, nego basovskom linijom koja prati temu – Beethoven je to opisao kao „col Basso del Tema“. Slijede tri varijacije, a tek zatim čuje se prava tema. Nakon 15 varijacija, djelo završava fugom. Skladba počiva na dualizmu melodije i basovske linije koji su isprva suprotstavljeni, ali se skladno i raskošno stapaju u završnici. Cijelo je djelo pravi kompendij skladateljskog znanja i pokazatelj majstorskog ovladavanja svim dostupnim glazbenim oblicima i tehnikama. U njemu se stapaju iz baroka naslijeđene modeli (*passacaglia*, varijacije, kanon, fuga, *chaconna*, ples, fantazija) s pijanističkim bravurama, aluzijama na vokalnu i orkestralnu glazbu, kao duhovit umjetnikov komentar tek naizgled jednostavne forme. Dvadesetak godina poslije Beethoven je skladao antologijske Varijacije *Diabelli*, svoje posljednje glasovirsko djelo čija izvedba traje gotovo 60 minuta, kojim je taj glazbeni oblik razvio do neočekivanog opsega i dubine.

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
19/20

Subota, 30. 11. 2019.

ZAGREBAČKI KVARTET

Gosti:
ZAGREBAČKI SOLISTI
SRĐAN BULAT, gitara
FILIP FAK, glasovir

Program:
S. Dedić: Drugi gudački kvartet (praizvedba)
M. Ravel: Gudački kvartet u F-duru
L. Boccherini: Gitaristički kvintet u D-duru, br. 4, G. 448
E. Elgar: Introdukcija i Allegro, op. 47, za gudački kvartet i gudački orkestar
B. Britten: Mladi Apolon, op. 16, za glasovir, gudački kvartet i gudački orkestar

Veliko slavlje Zagrebačkog kvarteta

U godini punoj obljetnica, velika je radost prisjetiti se i stote obljetnice jednoga od najistaknutijih hrvatskih komornih ansambala – **Zagrebačkog kvarteta**! Godine 1919. utemeljili su ga Vaclav Huml, Ladislav Miranov, Milan Graf i Umberto Fabbri.

Uz „najstariji“ hrvatski komorni ansambl, koji danas čine mladi daroviti glazbenik Martin Krpan kao prvi violinist, braća Philips (violinist Davor i violist Hrvoje) te violončelist Martin Jordan, u ciklusu *Lisinski subotom* zasvirat će i proslavljeni **Zagrebački solisti**, kao i priznati hrvatski glazbenici, gitarist **Srđan Bulat** i pijanist **Filip Fak**.

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
19/20

Subota, 7. 12. 2019.

SOFIJSKA FILHARMONIJA NAJDEN TODOROV, dirigent

Program:
P. Vladigerov: Bugarska rapsodija *Vardar*, op. 16
I. Stravinski: *Žar-ptica*, baletna suita (obrađena iz 1919.)
A. Dvořák: Deveta simfonija u e-molu, op. 95, *Iz novog svijeta*

Premijerni nastup bugarskih divova u Lisinskom

U svojoj uzbudljivoj i kreativnoj 85-godišnjoj povijesti, **Sofijska filharmonija** prošla je dug i intenzivan put umjetničkoga rasta. U njega su bili uključeni glasoviti dirigenti, kao što su Saša Popov, Konstantin Iliev, Dobrin Petkov, Vasil Stefanov, Vladi Simeonov, Dimitar Manolov, Jordan Dafov, Emil Tabakov, Julian Kovačev te **Najden Todorov**, glazbeni ravnatelj orkestra od 2017. koji će ravnati njihovim prvim gostovanjem u ciklusu *Lisinski subotom*.

Na svojem će zagrebačkom gostovanju, uz djelo istaknutog bugarskog skladatelja Panče Vladigerova, izvesti glasovitu baletnu suitu *Žar-ptica* koju je **Igor Stravinski** napisao prije točno stotinu godina, 1919., te jedno od najljepših i najpopularnijih djela u povijesti glazbe, *Devetu simfoniju u e-molu, op. 95, Iz novog svijeta Antonína Dvořáka*.

AUTOWILL
Vaš OPEL partner

ZAGREB
moj grad

Večernji list **60**
godina s vama

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE